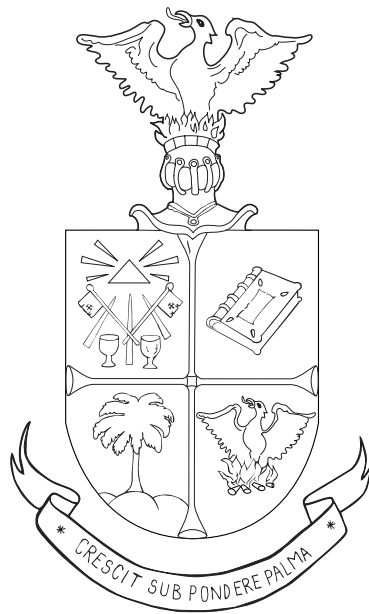

Glossa Iuridica

XIII. évfolyam, 3-4. szám

Budapest, 2026

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter,
Móré Sándor, Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien,
Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt, Szalma József, Szuchy Róbert,
Tamás András, Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila,
Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Köbel Szilvia, Nagy Péter, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Arató Balázs, Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

ISSN 2064-6887

*A teljes lapszám a Károli Gáspár Református Egyetem Kooperatív Doktori
Programja (KDP) keretében, a Kulturális és Innovációs Minisztérium
támogatásával készült*

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

BESZÁMOLÓ A JOGI FOLYÓIRATOK FŐSZERKESZTŐINEK ÉS TULAJDONOSAINAK I. TALÁLKOZÓJÁRÓL¹

LAPU ÁRPÁD

tudományos segédmunkatárs (KRE ÁJK)

Absztrakt

A hazai jogtudományi folyóiratok közötti széleskörű szakmai párbeszéd megszervezése példa nélküli az utóbbi évtizedekben. A 21. század különleges kihívások elé állítja a tudományos közösséget és a tudományos folyóiratokat, amelyek megvitatására érdemi lehetőséget biztosított a jogi folyóiratok főszerkesztőinek és tulajdonosainak I. találkozója. A konferencián folytatott tudományos párbeszéd, előadások és az azt követő hosszas diskurzusok számos fontos téma áttekintésére biztosítottak lehetőséget. A magyar jogi nyelv helyzete, a Magyar Tudományos Akadémia szerepfelfogása, a folyóiratszerkesztők felelőssége, a tudománymetria mellett a lapszerkesztés olyan gyakorlati kérdései is megvitatásra kerültek, mint a lapszerkesztési irányelvek, lektorálási kérdések, cikkek hozzáférhetősége, etikai kérdések, indexelés, a lapok finanszírozása. A konferencia utolsó harmadában felmerültek olyan fontos témák is, mint a kutatók elvárásai a tudományos lapokkal szemben és a mesterséges intelligencia hatása a tudományos folyóiratokra.

Kulcsszavak: jogtudomány, folyóirat, Magyar Tudományos Akadémia, tudománymetria, mesterséges intelligencia, tudományos párbeszéd, lapszerkesztés, finanszírozás, hozzáférés, tudományos diskurzus

CONFERENCE REPORT: THE FIRST MEETING OF
EDITORS-IN-CHIEF AND OWNERS OF LEGAL JOURNALS

Abstract

Conducting a broad professional dialogue between domestic legal journals has been unprecedented in recent decades. The 21st century pre-

1 A tanulmány a Károli Gáspár Református Egyetem Kooperatív Doktori Programja (KDP) keretében, a Kulturális és Innovációs Minisztérium támogatásával készült.

sents journals with special challenges, which were examined by the first meeting of editors-in-chief and owners of legal journals. The scientific dialogue, presentations, and subsequent lengthy discourses at the conference provided an opportunity to review a number of important topics. In addition to the status of the Hungarian legal language, the role of the Hungarian Academy of Sciences, the responsibility of journal editors, and scientometrics, practical issues of journal editing were also raised, such as journal editing guidelines, peer-review issues, open access articles, ethical questions, indexing, the financing of journals, and in the last third of the conference, the expectations of researchers towards scientific journals and the impact of artificial intelligence.

Keywords: legal science, legal journal, Hungarian Academy of Sciences, scientometrics, artificial intelligence, scientific dialogue, journal editing, funding, access, scientific discourse

1. Bevezetés: a jogtudományi folyóiratokat felölelő, széles körű diskurzus kezdete

2025. november 28-án került sor a Károli Gáspár Református Egyetemen, a Károlyi-Csekonics-Palotában a *Jogi folyóiratok főszerkesztőinek és tulajdonosainak I. találkozójára*. Az eseményt a KRE ÁJK Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhelye szervezte. A három szekcióból álló rendezvény fórumot biztosított a hazai folyóiratok szerkesztői, tulajdonosai, valamint felhasználói számára. A hazai jogtudományi folyóiratok történetében a folyóiratok közötti széleskörű szakmai párbeszéd, gondolkodás és találkozók megszervezésére korábban nem volt még példa, holott az ilyen folyóiratok azonos környezetben, azonos küldetéssel folytatják tudományos tevékenységüket, elősegítve ezzel az egész társadalom épülését. A folyóiratok közötti diskurzus segíthet a tudomány előrevitelében és választ adni a 21. század sajátos, folyóiratkiadást közvetlenül érintő és azon túli kihívásaira. A konferencia során a résztvevők érintették többek között a folyóiratok szerepét a változó világban, a folyóiratok pénzügyi lehetőségeit, a mesterséges intelligencia által előhívott problémákat és lehetőségeket, valamint a folyóiratkiadással kapcsolatos etikai, elméleti és gyakorlati (indexálás, lapminősítés) kérdéseket. Az egynapos konferencia a Kooperatív Doktori Program keretében valósult meg, a Kulturális és Innovációs Minisztérium támogatása mellett. A gondolatébresztő előadásokat követően hosszabb

időt fedett le a konferencián a párbeszéd; hozzászólások, eszmecserék gazdagították a konferenciát, amelynek az előadások pusztán egy részét képezték, azokat izgalmas szakmai dialógus követte. A szervezők reményei szerint a konferencia hagyományteremtő kezdeményezésnek bizonyul, és a magyar jogtudomány fejlődésének előmozdítása érdekében megnyitja az utat a jogtudományi folyóiratok teljes közösségét átfogó további együttműködések előtt.

Köszöntőjében Prof. Dr. Rixer Ádám, a KRE ÁJK Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhelyének vezetője felvázolta, hogy a konferencia előzményeként szolgált a "Szükség van-e Magyarországon jogi-igazgatási szaknyelvújításra?" című, a Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely keretében végzett kutatás. A jogi és igazgatási szaknyelv helyzetéről, annak lehetőségeiről, a szakmai felelősségekről folytatott elemzések sora vezetett oda, hogy konferencia és tanulmánykötet keretében vizsgálják meg a hazai, a szaknyelvi gondolkodás meghatározó színtereiként és fejlesztési sarokköveiként létező jogi folyóiratok helyzetét az érintettekkel folytatott párbeszéd keretében. Jelenleg százkettő létező (működő) jogi folyóirat van Magyarországon – ezek azok, amelyek 2024-ben is legalább egyszer megjelentek. Ezek közé tartoznak azonban nemcsak a legszűkebb értelemben vett tudományos szaklapok, hanem a kamarai, jogi kari hallgatói lapok és egyéb hasonló jellegű kiadványok is. A hallgatói lapok ígéretesek, hiszen évek múlva a kari hallgatói lapok szerkesztőiből jogtudományi folyóiratnál dolgozó munkatársak válhatnak. Felelősségünk van tehát abban, hogy milyen hagyományokat és mintákat hagyunk a következő nemzedékekre, milyen gondolkodásmódot képviselünk, mennyire vagyunk tudatosak – fejtette ki Rixer Ádám.

Az esemény egy klasszikus konferenciaprogram formájában került megvalósításra, amelynek keretében hosszabb idő jutott a beszélgetésekre a szekciók végén, hogy az érintettek érdemben meg tudják vitatni az esemény tárgyát képező kérdéseket. Olyan kérdések kerültek terítékre, mint a magyar jogi nyelv helyzete, az angol nyelv nyomása, az MTA helyes vagy helytelen szerepfelfogása, valamint a folyóiratszerkesztők és tudósok többletfelelőssége. Az utóbbi 15 év alatt érdemi minőségi, mennyiségi kritériumok jelentek meg, melyek nyomán az előrehaladáshoz egyénileg és intézményileg is mutatóknak kell megfelelni. Ha tartanánk egy szavazást az évtized kifejezéséről a jogtudományban, talán a tudománymetria kerülne ki győztesként. A jogi folyóiratok központi szerepet töltenek be az MTMT-ben megjelenő rekordok 'gyűjtésében', a kari teljesítményér-

tékelésnek való megfelelésben, a belső felmérések során nyújtott teljesítményekben, a pontszámok és intézményi rangsorok tekintetében. A keresletet a doktori képzés átalakulása is fokozza. Egyfajta minden oldalról szított versenyhelyzet alakult ki, amely a lapokra is áttért, s Q-s folyóirattá válási nyomásként jelenik meg, amely a magyar nyelvű folyóiratok számára különösen nehéz feladatnak bizonyul. Ma az az elvárás, hogy a szerzők minél többet írjanak angolul, minden más nyelven írt munka csak reziduális tétel. Ma jelentős erőforrásokat szánnak a Q-s cikkekre, felmerülhet a kérdés, hogy 10-15 év múlva előállhat-e olyan helyzet, amelyben már az a szerző kap finanszírozást, aki magyarul publikál. A konferencia második része áttekintette a lapszerkesztési irányelveket, a korlátokat, a lektorálással, etikai kérdésekkel kapcsolatos felvetéseket, a folyóiratok indexelésével kapcsolatos problémákat. A harmadik panelben a finanszírozási lehetőségeket, nehézségeket foglalmazták meg az érintettek, valamint azt, hogy mit vár el egy átlagos kutató a lapoktól, a folyóiratok hogyan tudnak ennek megfelelni. A mesterséges intelligencia tudományos folyóiratokra gyakorolt hatásai szintén napirendre kerültek. A lapminősítés, valamint a további együttműködési lehetőségek a lapok között szintén a véleménycsere tárgyát képezték.

A konferencia aktualitását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a konferenciafelhívás kiküldését követően maguk az érintettek is számos témajavaslatlal fordultak a szervezőkhöz. Felvetették többek között azt a kérdést, hogy mi tekinthető jogtudományi folyóiratnak, továbbá szóba került a belterjesség problematikája, a szélesebb társadalmi nyilvánosság felé történő nyitás lehetősége, a nyomtatott megjelenés jelentősége, az empirikus kutatások térnyerése a jogtudományban, az inter- és transzdiszciplináris megközelítések előretörése, valamint a jövő lapszerkesztő-generációinak kinevelése. Az elmúlt 188 évben sok átbeszéletlen téma gyűlt fel, erőteljes igény mutatkozik arra, hogy a következő jogi folyóirati seregszemlére néhány éven belül sor kerülhessen, és ennek a Károli Gáspár Református Egyetem Károlyi-Csekonics Palotában szívesen adna ismételten otthont – rögzítette Rixer Ádám.

2. Hogyan szerkesszünk lapot, és milyen nyelven?

A konferencia első panele, amelyet Prof. Dr. Jakab Éva DSc., a KRE ÁJK Doktori Iskolájának vezetője, és Prof. Dr. Boóc Ádám DSc., a KRE ÁJK nemzetközi és tudományos dékánhelyettese elnökölt, a lapszerkesztés,

indexelés, választott nyelv, lektorálás, szerkesztés és egyéb kapcsolódó, a folyóiratokat érintő kérdéseket tűzött napirendjére. Jakab Éva professzor az *Acta Juridica Hungarica*, jelenleg *Hungarian Journal of Legal Studies* főszerkesztője Cato római szenátusban elhangzott, a kalózoknak a Földközi-tenger keleti részén való garázdálkodásáról szóló beszédéből idézve rámutatott, hogy *'navigare necesse est'*, azaz hajózni muszáj, amely a jogi folyóiratok számára talán úgy írható le, hogy *'scribere necesse est'*, azaz muszáj írni. Hiszen a professzoroktól, a docenseken át a doktoranduszokig mindenki köteles írni. Ahogyan a kereskedők előtt akadályt formáltak a kalózhajók, úgy jelent kihívást a mai szerzők számára a teljesítményértékelések bonyolult rendszere. Míg régen elég volt arra koncentrálni, hogy egy jó folyóiratcikket írjon meg a kutató, addig ma már mérlegelnie kell azt is, hogy hol jelentesse meg azt. A konferenciakötet, ahogyan mondani szokás, temető a kéziratnak, és csak a neves folyóiratokban megjelent cikkek számítanak teljesítménynek a társadalomtudományok terén. Könyvet írni szinte nevetségessé vált, az angolul megírt folyóiratcikkek vették át a vezetést. Ezek súlyos problémákat vetnek ma fel, különösen a nyelvhasználat terén, így valóban égető szükség van egy olyan megbeszélésre, amely ezeket a problémákat áttekinti. Szintén fontos kérdés az MTA keretében a hazai folyóiratok osztályozása, amely a gyakorlatban inkább egyfajta *gentlemen's agreementen* alapszik, az első ilyen bizottságban szerzett személyes tapasztalat alapján elmondható, hogy nehéz megegyezésre jutni. Minden jogi karnak van ma 'A' kategóriás folyóirata Magyarországon. Mindeközben az olvasószerkesztés kiemelt fontossága ellenére kihalófélben van, pedig csak így lehet szavatolni valójában a magas nyelvi színvonalat.

Dr. Tóth Judit, az SZTE ÁJK Közjogi Intézetének egyetemi docense "A jogi folyóiratok olvasószerkesztői munkájáról. Az érthetőség és a szaknyelv közti egyensúlykeresés" címmel adott elő. Kiemelte, hogy a számos angol nyelvű megjelenés és az angol nyelv nyomása ellenére továbbra is morális kötelezettség és egyben szakmai feladat a szerzők számára az, hogy saját szakterületükön formálják, és következetesen alkalmazzák a terminológiát. A tükörfordítás és a mechanikus átvétel nem minden esetben célravezető. Különbség van a szaknyelvet ismerő szűk szakmai kör, valamint a nagyközönség és a vizionált olvasó tartalomhoz való hozzáállása között, amely különbség mindig is létezett. A jogi nyelv mindig is döntően az írásbeliségre koncentrált, de nagy a jelentősége a verbalitásnak is. Az írott jogi nyelv sajátosságokkal bír, vannak helyesírási kérdések, szófordulatok, amelyek

az átlagolvasó megértését nehezítik. Ezeket az előadó példákkal is szemléltette előadása során. Felvázolta, hogy sokszor hosszasan, bonyolultan kifejtett mondatok olvashatók jogi tudományos szövegekben, holott ezeket egyszerűbben, rövidebben is ki lehetne fejteni. Egyesek a megfelelő szerzői útmutatók elkészítésében látják a megoldást, mások abban reménykednek, hogy a mesterséges intelligencia segíthet megoldani a problémát, de valójában pont a nyelvhasználati kérdésekben nyújt legkevesébb segítséget. A legjobb megoldás az, ha van egy szerkesztőség, egy csapat, amely bizonyos elveket meg tud vitatni, bevonva nemcsak a szerkesztőt, bírálót, de az olvasószerkesztőt is. Mindhárom szerepkör szükséges a nyelvi minőség biztosításához, és a minőségi kritériumok megvalósításához. Az olvasószerkesztő igazi feladata a szaknyelv és köznyelv közötti szakadék áthidalása; egy vizionált olvasó számára próbálja átadni a szaknyelvi közegben megfogalmazott követelményeket. Erre azonban nem létezik matematikai művelet, és a lap profilja, valamint finanszírozása is hatással van ezekre a kérdésekre. Fontos, hogy a szövegek, ábrák egyértelműek legyenek, a tagolás, a szóhasználat következetessége, a helyesírás áttekinthető legyen. Gyakorlati problémaként jelentkezik, hogy az idő szorításában is fontos, hogy a kész szöveg olyan minőségű legyen, amellyel kapcsolatban minél kevesebb feladat merül fel. Az aktív szerkezet alkalmazásának ösztönzése szintén fontos, sokan használják a szenvedő szerkezetet. Sok lapnál hiányzik az olvasószerkesztő, holott az ilyen jellegű problémák miatt is meg kell becsülni őket. Olvasószerkesztőket külön sehol sem képeznek; ez egy sajátos hibrid szerepkör, amely egyszerre követel magabiztos tájékozottságot a szakmai terminológiában és az adott szakterület kontextusaiban. Az olvasószerkesztőnek emellett alaposan ismernie kell a közlés nyelvének szabályait és a köznyelvet, képesnek kell lennie a célközönség szemszögéből tekinteni a szövegre, valamint nagy munkabírással, megfelelő informatikai jártassággal és kellő határozottsággal kell rendelkeznie ahhoz, hogy szükség esetén módosításokat eszközöljön a szövegben. Manapság még 'A' kategóriás lapokban is lehet találni helyesírási hibát, passzív szerkezetet, hetvenszavas idézeteket, képzavarokat. A lapok minősítése tehát nem egyenesen arányos a nyelvi minőség magas színvonalával. Javasolta, hogy a szerkesztőségek törekedjenek arra, hogy a belső képzéssel tapasztalatot szerzett emberek folytonosságot jelentsenek a lap működésében, biztosított legyen a folytatás, és mindig legyen olvasószerkesztő az adott lapnál. Fontos azonban a jogász-nyelvészek és a terminológusok bevonása is. Az olvasószerkesztő léte akár számonkérhető objektív kritérium is lehetne.

Fontosak és hasznosak az olvasói visszajelzések is, amelyek biztosítása a digitalizált világban nem jelent kihívást.

„A közjogról magyarul – figyelemmel az MTA anyanyelvvédő törekvéseire” címmel Prof. Dr. Chronowski Nóra DSc., az ELTE TK JTI kutató-professzora, MTA IX. Osztály Állam- és Jogtudományi Bizottság alelnöke adott elő. Kifejtette, hogy munkássága során figyelemmel kísérte, hogy az osztály hogyan tudja támogatni a folyóiratokat. A *Közjogi Szemle* elérte a 18. évét. A folyóirat létrehozásakor, a 2000-es évek elején a szerkesztők abból indultak ki, hogy bár több általános profilú jogi periodika is működött – így a *Magyar Jog*, a *Jogtudományi Közöny* és az *Állam- és Jogtudomány* –, ezek vegyes tematikájú lapok voltak, ezért szükségesnek látták olyan szakfolyóiratok megjelenését, amelyek egy-egy jogterületre összpontosítanak. Az *Európai Jog* volt ilyen abban az időszakban, akkoriban a HVG-ORAC Kiadásában. Megkeresték az ötlettel Frank Ádámot, aki felkarolta a törekvést, és a folyóirat előfizetők gyűjtésével elindult. Azóta az MTA besorolása alapján 'A' kategóriás folyóirattá nőtte ki magát, a hivatkozottsága mérhető, az olvasók kedvelik, és a fiatalok körében is ismert. Személyes tapasztalatát megosztva kifejtette, hogy hallgatóként a pécsi *Expressis Verbis* folyóirat szerkesztője volt, amelyben tudományos ismeretterjesztő jelleggel írtak jogi kérdésekről. Gyakori tapasztalata volt akkoriban, hogy a hallgatói írásokat a tudományos folyóiratok sajnos nem fogadták be, kizárólag végzett jogászok írásait publikálták. Ekkor döntötte el, hogy támogatni fogja a fiatal kutatókat, és külön rovatot hoz létre a számukra, ha később folyóiratnak lesz felelőse. 2010 táján érkezett meg Magyarországra az említett '*scribere necesse est*', avagy '*publish or perish*' kényszere, miszerint angol nyelven kell minél többet publikálnia a kutatóknak. Kétszáz éves a Magyar Tudományos Akadémia küldetése, Széchenyi eredeti szándéka a magyar tudományosság művelése volt. Az MTA 2024-es anyanyelvvédelmi állásfoglalása kifejezetten megemlíti a magyar nyelvű folyóiratokkal kapcsolatos akadémiai gondoskodás fontosságát. Az MTA igyekszik előmozdítani a magyar nyelvű tudományos folyóiratok megjelenését. Valóban igaz, hogy a finanszírozás nehézségekbe ütközik. Az MTA Gazdasági és Jogtudományok Osztályának évente összesen nyolcmillió forint áll rendelkezésére a lapok támogatására. Az akadémia szívesen támogatná még inkább a magyar nyelvű akadémiai folyóiratokat, ha több forrás állna rendelkezésére. Hogyan lehet 18 éven keresztül egy jogtudományi folyóiratot szerkeszteni? Ez szolgálat a jogtudománynak, alázatosságot igényel, társadalmi felelősségvállalásként végzik munkájukat.

Munkamódszerük, hogy a lap olvasói amatőr olvasószerkesztőként készítik elő a művet a kiadónak, hogy az minél kevesebb korrekcióra szoruljon. Együttműködés szükséges az olvasószerkesztővel a modorosságok, nehézkes fordulatok azonosítása érdekében, hogy minél kevésbé terheljék meg ezek a szöveget. A szerzők sajátos viszonyban vannak saját cikkükkel, és egy ponton túl nem látják, hogy min szükséges változtatni a szövegükben.

Dr. Sasvári Péter, az NKE ÁNTK, illetve a ME GÉIK egyetemi docense a szerkesztési irányelvekről és etikai normákról adott elő a tudományos folyóiratok gyakorlatában. Munkája során tudományometriával foglalkozik, lapok mérésével. Az egyik fontos kérdés, hogy hogyan kezelik a folyóiratok szerkesztőségei a cikkeket. Általában van egy tartalmi felelős, főszerkesztő, aki kiválasztja a cikket, valamint van egy folyóiratkiadás, amely folyamatosan változik. Az internet kora óta a papíralapú megjelenés helyett az elektronikus megjelenés jellemző. Számos olyan szabály és gyakorlat létezik, amely a 'kinyílt' világból következik, és amelyet ezért a szélesebb nyilvánosság számára is hozzáférhetővé kell tenni. Például valószínűbb, hogy egy PDF-formátumú közleményt többen olvasnak el, mint egy nyomtatott kiadványt, így az előbbi szélesebb olvasóközönséghez jut el. Ezzel párhuzamosan a folyóiratok is átalakultak: az egyben megjelenő számok helyett egyre inkább cikkenként publikálnak, ami bizonyos párhuzamokat mutat a popzene világának egyenként megjelenő dalaival. Megjelentek a minősítők, mint a *Scopus*, *Web of Science*, valamint az úgynevezett norvég lista, utóbbi a kifogásolható gyakorlatú lapokról szól. Sok lapnál probléma, hogy 'belterjesek', valamint hosszú a megjelenési idejük. Előfordul, hogy egy adott intézmény kutatói 80%-át teszik ki a szerzőknek, és így a lap hiába a legjobb tudományos minőségű és tartalmú, nem felel meg a tudományos sokszínűség követelményének. A jogtudományi karok saját 'A' kategóriás lapjai esetén vizsgálni kell, hogy mennyien mennek át egy másik egyetem 'A' kategóriás lapjába. A bírálati szabályok fellazulása is megfigyelhető, problémás, ha a doktorandusz hallgatók nem lépik át az egyetem kapuját, és úgy szereznek tudományos fokozatot. A helyzet romlott az alapítványi fenntartású egyetemek esetén, miközben indikátor lett a publikációs szám. Egyes lapok az indikátorok miatt teljes mértékben arra koncentrálnak, hogy kifejezetten 'belterjesek' legyenek. Munkája során megvizsgált 360 lapot, lényegében az MTA IX. osztálya által osztályozott összes lapot, ezeknek egyharmada nem jelent meg az utolsó tíz évben. Felmerül a kérdés, hogy hogyan lehet az, hogy ez nem befolyásolja a minősítést? Az egész nemzetközi 'Q' besorolás idézettség alapján dől el. A DOI szám szintén sok

kérdést vet fel, a folyóiratoknak csak 1/3-a rendelkezik DOI számmal, míg a *Scopus* közlemények 99%-nak van DOI azonosítója. Olyan piacra termelnek, amelyen nemcsak nemzetközi, de hazai láthatóságot sem termelnek. Ha minősítésre kerül sor, kötelezővé kellene tenni a DOI azonosítást. A Q1-es folyóiratból Q4-esre sorolják át az olyan lapokat, amelyek nem jelennek meg, ugyanis nem termelnek elég hivatkozást. A *Springer* kiadó lapjainál a folyóirat oldalán elérhető, hogy hány nap után döntenek egy adott cikkről. Továbbá generációs problémát jelent, hogy új szabályok jelentek meg, és az óriási publikációs nyomás miatt rengeteg etikai probléma merül fel a közlemények miatt, valamint összeférhetlenségi kihívások kapcsán. Véleménye szerint kettős vakbírálatot kellene kötelezően előírni a lapok számára, amely során a tudományos előrehaladás terén elért fokozatot sem kellene, hogy lássa a bíráló. A főszerkesztő ne írhasson saját lapjába vakbírálat mellett sem. Az eredetiség vizsgálatára plágiumellenőrzést kell bevezetni, ehhez az is kell, hogy időben jelenjen meg az adott lap. A doktori képzésben részt vevők számára életbevágóan fontos lenne a kiszámíthatóság. A finanszírozási problémák nem adnak magyarázatot ezekre a kérdésekre. A természettudományok, például fizikusok területén jelent problémát az, hogy sokszor rengeteg szerzős (akár 2000 fős) publikációk jelennek meg, és nem látható, hogy ki milyen feladatot végzett. Nyilatkozni szükséges arról is, hogy volt-e összeférhetlenség a finanszírozás kapcsán. Létezik egyfajta fekete piaca a szerzői bekerüléseknek. Problémát jelent, hogy egyes lapszámokat, illetve konkrét tanulmányokat visszavontak MI használata miatt, de ezeket még mindig hivatkozzák. Minden négyszázadik közleményt visszahívtak a *Scopus* adatbázisából, ezekben magyar szerzők is érintettek, mégis az MTMT-ben az érintettek nem jelölték meg, hogy ezek visszavonásra kerültek. Összességében az előadó hangsúlyozta, hogy gondolatébresztésként kívánt kérdéseket feltenni a tudományos folyóiratok gyakorlati problémái, kérdései kapcsán.

Dr. Könczöl Miklós (PPKE JÁK, egyetemi docens, ELTE TK JTI, tudományos főmunkatárs) a *HUN-REN TK lapjaival kapcsolatos tapasztalatok – kéziratok lektoráltatása, szerkesztése, az OJS platform használata* című előadásának elején három lap kapcsán szerzett tapasztalatait (*Állam- és Jogtudomány, Hungarian Journal of Legal Studies, Intersections. East European Journal of Society and Politics*) mutatta be, azt, hogy milyen gyakorlati kérdésekkel szembesült ő is a vizsgált témában. Mindhárom laphoz folyamatosan érkezhetnek kéziratok, lényegében nincs lapzárt. Folyamatosan bizonyos fokú lemaradásban vannak, ha érkezik valami, akkor beteszik a következő

számba, kivéve, ha tematikus az adott szám. Egy gyakorlati kérdés szokott lenni, hogy van-e értelme tematikus számokat készíteni. Felvetette, hogy egyfajta kiszervezés-alapú megközelítéssel vendégszerkesztő alkalmazására is sor kerülhet, aki minőségi kéziratokat tud kezelni, bírálatokat kerít, rész vesz a szerkesztésben, de ez erősen bizalomalapú kérdés is egyben. Szembesültek olyan problémával, hogy elbírált számból kellett visszavonni cikket, amely nem ütötte meg a szükséges mércét. Ez a megközelítés egyfelől megspórol bizonyos munkákat, másfelől azonban többletráfordítást is jelent. A kéziratokkal kapcsolatban fontos kérdés a szerzői feladatok elvégzésének problémája, ugyanis amit a szerző maga nem végez el, azt valaki más kell, hogy elvégezze helyette. A kézirat anonimizálása három kattintás, mégis sokszor elmarad, a szerkesztők szokták elvégezni. A bíráltatást kétszeres anonim bírálattal, kéziratonként két bírálattal végzik. A költségoldalon ez azt jelenti, hogy 15-20% vállalja el, kevesen végzik is el ténylegesen. A szerzők valójában nem látják a számtalan mögöttes folyamatot, rengeteg munka, mire két bírálat elkészül. Ezt érdemes lenne figyelembe venniük, amikor felkérik őket bírálatra. A szerkesztőségi szűrések fontosak, bizonyos feladatokat a szerkesztők végeznek, sokszor a kézirat nem felel meg alapvető követelményeknek. Előfordul olyan is, hogy más lapot ajánlanak a kézirat szerzőjének. Az *Open Journal System* használatát javasolják, azonban elidegenítőleg hat sok szerzőre, szerkesztőre, mert nehéz használni. A szerzők nem olvassák el jellemzően az útmutatókat, oktatási anyagokat. Előnye azonban az, hogy a DOI kiosztását elvégzi, és a láthatóság szempontjából az adatszolgáltatást is hatékonyan el lehet végezni. A költséget van, ahol az Akadémia viseli, van, ahol Kutatóközpont; a háttérmunka, karbantartás, frissítés, nyílt rendszer is költséget jelent. Probléma, hogy sok olyan költség, erőforrás, ráfordítás van, ahol a szerzők helyett dolgoznak a szerkesztők és a folyóiratok munkatársai, ezt azonban nem lehet forintban kifejezni.

Dr. Tussay Ákos (PPKE JÁK, egyetemi adjunktus; NKE ÁNTK, tudományos munkatárs) a folyóiratok indexelésének kérdéseit a *Scopus* és a *Web of Science* (WoS) működésének gyakorlati vonatkozásain keresztül mutatta be. Az indexáció a szerkesztőségek jól felfogott érdeke, a láthatóságban is megmutatkozik, illetve a minőségben is, ugyanis jobb kéziratok fognak beérkezni, és egyszerűbb a bírálók felkérése. A megkeresések sikerességének aránya nagyjából 15-20%, a szerkesztőségek munkája könnyebbé válik. A *Scopus*ba való felvétel előtt érezhetően kevesebb volt a pozitív válaszok aránya, 40 felkérésre érkezett pozitív válasz. Az egyetemi kiadói érdek is

jelentős, a fenntartó irányába fennálló kötelezettségek szempontjából, valamint egy indexelt lap az egyetem minősítése szempontjából is számít. A *Scopus* metaadatokkal dolgozik, ez maga is egy indikátor. Az egyetem érdeke, hogy legyen *Scopus*-indexált lapja, a WoS ilyen szempontból kevésbé releváns, mert *Scopus*-adatokkal dolgoznak. A szerzői érdekek is fontosak, akadémiai előmenetel, tudományos pályázati vállalás szempontból is, nem kötelező vállalás, de opcionálisan meg kell jelölni a Q1, Q2 láthatóságra vonatkozóan, hogy mennyire látható a cikk. Van olyan cikk, amely közigazgatási tárgyú, és 4000 olvasót ért el egy éven belül. Ahhoz, hogy egy lap indexált legyen a *Scopus*-ban, valamint a WoS-ben, világos célok kelljenek, fenntartható működés, relevancia a tudományos terület számára, megjelölt tárgy és közlemények megjelentetése. Egy adott spektrum meghatározása nemzetközi folyóirat esetén a szerzők vonatkozásában is jelenjen meg. Ha 80%-ban magyar szerzők, 20%-ban kelet-közép-európai szerzők szerepelnek benne, az nem felel meg ezeknek a kritériumoknak. Ha kelet-közép-európai lapot készítünk, abba nem fogadhatunk amerikai, dél-kelet ázsiai és egyéb szerzőket, ezt komolyan veszik. Az indexációs eljárásra való felkészülés átfogó megfelelőségi vizsgálatot igényel, amelynek során meg kell állapítani, hogy a folyóirat működése megfelel-e az előírt követelményeknek, valamint, hogy eleget tesz-e az archívumra vonatkozó elvárásoknak. Ezt követően olyan szerkesztőségi gyakorlatot kell kialakítani, amely biztosítja a feltételek teljesülését, és csak ennek megvalósulása után kezdődhet meg az indexációs folyamat. Többéves folyamatról van szó, a két-három év szerencsésnek tekinthető. Egy elhamarkodott indexáció embargós időszakot vonhat maga után, ritka esetben akár ki is zárhatják a folyóiratot az indexációból, általában a norvég listára felkerülő folyóiratokat szokta érinteni. A WoS és *Scopus* között indexációs szempontból különbség, hogy a WoS nem vizsgálja az 'impact' követelményt, a 'flagship' kollekciókba nem lehet bekerülni, kevésbé releváns a lap hivatkozottsága. Ez lehetőséget jelent a magyar folyóiratok számára, mert a WoS könnyebb feltételeket biztosít. A *Scopus* vizsgálja az adatokat, a 'citescore' és az 'SIR' fontosak, azonban az előbbi a hivatkozottságot írja le, az utóbbi egy minőségi követelményt tesz mellé. A magas hivatkozásszám önmagában nem elegendő; az alacsonyabb besorolású (Q4-es) forrásokra épülő hivatkozások kisebb súllyal esnek latba az értékelés során, ezért ezeket az indexációs eljárásban körültekintően mérlegelni kell. Fontos, hogy olyan közleményeket jelentessenek meg, amelyek potenciálisan hivatkozhatók. Ahhoz, hogy egy folyóirat elkerülje,

hogy az alsó kvartilisbe sorolják, már az indexáció előtt két évvel szükséges ügyelni arra, hogy olyan hivatkozottsági adatokkal bírjon, amely növekedési mozgásteret biztosít a számára. A kvartilis beosztását pedig folyamatosan újraértékelik.

3. A folyóiratok felhasználói nézőpontból, és amiről a felhasználók nem (mindig) tudnak: a hazai folyóiratok finanszírozása

A konferencia második szekcióját, a felhasználói és finanszírozási szempontú értékelésről szóló részt Prof. Dr. Udvary Sándor, a KRE ÁJK tanszékvezetője és dékánhelyettese elnökölte.

Az első előadást *A közigazgatási eljárási jogi közlemények finanszírozása, nehézségek és remények* címmel Prof. Dr. Boros Anita, a Közigazgatási Eljárási Jogi Egyesület elnöke tartotta. A *Közigazgatási Eljárási Jogi Közlemények* folyóirat főszerkesztője bemutatta, hogy 2018-ban döntött az egyesület közgyűlése a létrehozásról, valamint 2019-ben az arculati elemekről, tartalmi felépítésről. Ez egy elektronikus folyóirat, amely szélesebb értelemben az állam működésével foglalkozik, évente 1-2 lapszám jelenik meg a számos nehézség ellenére. A nehézségek egyben determinálják a minőségi folyamat kihívásait is. A folyóirat nem minősített lap, nem szerepel az MTMT listáján. Megállapította, hogy egy átlátható, objektív, elektronikus úton megismerhető feltételrendszer kialakítása és közzététele szükséges arról, hogy hogyan lehet egy kezdő szakfolyóiratból az MTA IX. osztálya által besorolt, minősített folyóirattá válni. A minősítésen túl kihívást jelent az alacsony publikációs aktivitás: egyesületi tagok, doktoranduszok, és konferenciák résztvevői publikálnak jellemzően a folyóiratba. A magas publikációs faktorokkal a minősített folyóiratokban és nemzetközi szakfolyóiratokban szeretnek inkább publikálni, amely még nagyobb nehézséget jelent a minősítés nélküli szakfolyóiratoknak, ugyanis nincs idejük a vezető kutatóknak, de még a PhD hallgatóknak sem arra, hogy publikáljanak, az ingyenes lehetőség ellenében sem. A finanszírozási korlátok miatt nem fizetnek díjazást sem a szerzőknek, sem pedig a szaklap előkészítésében részt vevőknek; a szerkesztőségi titkárok, szerkesztők *pro bono* végzik a tevékenységüket 2019 óta. 2022-ben elnyertek egy pályázatot, amelynek köszönhetően az elektronikus lektorálási felületet fejlesztették, de a szaklap modernizációs szükségleteit nem tudják egyesületi finanszírozásból megoldani. Olyan támogatásra lenne szükség, amellyel ezeket a problémákat ki tudják küszöbölni. A nemzetközi folyóiratok mögött megfelelő

szoftverek is állnak. A publikációs aktivitás hatalmas kihívást jelent, nem tudnak ellenszolgáltatást fizetni a publikációkért, ami Magyarországon elfogadott, azonban akkora nyomás van a magyarországi kutatókon az egyetemek által nehezen finanszírozott Q1 és Q2 folyóiratokban való publikálás szempontjából, hogy örül minden kutató, ha a teljesítményértékeléshez kellő feltételeket teljesíti.

Dr. Bodnár Kriszta, az ORAC Kiadó szerkesztője az ORAC finanszírozási modelljéről, kihívásairól és jövőbeni terveiről adott elő. Az általuk kiadott lapokon keresztül nyolc főszerkesztővel működik együtt, és megállapította, hogy részükről nagy elhivatottságot tapasztalt. Régen egyszerű modell működött, ami ma már elképzelhetetlennek tűnik. A lapok előfizetésekből jelentek meg, a kiadók ebből megjelentették a cikkeket, és még honoráriumot is fizettek. 2000-től fokozatosan megváltozott a helyzet, az előfizetők száma és az ebből befolyó bevételek 70%-kal csökkentek. A korábban 1000 előfizetős lapnak most 300 előfizetője van. A *Bírósági Határozatoknak* 7000-8000 közötti előfizetője volt, ma nem létezik offline formában. A teljes finanszírozási modelltől kiderült, hogy nem működik, így vagy megszűnnek a lapok, vagy megoldást kell erre találni, a kiadáshoz ugyanis pénz kell. A bevételekből nem csak a kiadást és a honoráriumot finanszírozták, hanem a lapok mögötti intézményeknek is visszaadtak valamennyi pénzt. A nagyobb részt a kiadó állja, míg egyes intézményeket valamilyen szervezet finanszíroz, mint az Alkotmánybíróság, Magyar Jogász Egylet, MTA stb. Az első időszakban a pénzügyi mentőövet a mögöttes intézmény jelentette, mindenféle együttműködésekön keresztül. Az előfizetői rendszer válságának számos oka volt, de az egyik nyilvánvaló ok az, hogy az évek során sok online lap keletkezett, a legtöbb egyetemnek, kutatóintézetnek, egyéb intézménynek van saját lapja. Az olvasók reakciója erre az volt, hogy felesleges előfizetni, ha ingyenesen is elérhetők tudományos szakirodalmak. Elkerülhetetlenné vált, hogy az általuk kezelt lapok is elektronikusan jelenjenek meg. Egy elektronikus kiadás jobban használható, mint egy papíralapú kiadvány. Az adatbázisokba épített elektronikus kiadványok számos előnnyel bírnak, ezekben az általuk kiadott lapok is részt vesznek. A rendszerek jogi szolgáltatásokkal is össze vannak kapcsolva: minden folyóiratban a hivatkozott joganyag közvetlenül be van építve, így a felhasználó képeket, linkeket is elérhet, és az interaktív használat során a hivatkozott jogszabályok azonnal megjelennek a képernyőn. 2025-re a folyóiratkiadás modellje alapvetően átalakult. A hagyományos előfizetési rendszer már nem működik önálló finanszírozási formaként: bár előfizetés

továbbra is létezik, abból önmagában nem fedezhető a jogtudományi folyóiratok kiadása. Mára ez már keretfinanszírozással történik: a Jogkódexbe betagozódnak a folyóiratirodalmak, aki előfizet a Jogkódexre, az megkapja a szakcikkadatbázist is. Így ugyan nem nullszaldós a kiadás, de legalább a tendencia megfordult, és a kiadó számára nem teher a folyóiratkiadás. Harminchat folyóirat anyaga van a szakcikkadatbázisban, tizennégyet ők adnak ki. A vendégfolyóiratok ugyanazt a gondozást kapják, mint a saját lapok; a szakcikkadatbázis dinamikusan bővül, és hivatkozottság-keresésre is alkalmas. Az adatbázis megsokszorozza a folyóirat értékét, sokoldalúan használható, és a lapok nyomtatott változatban is megjelennek. Így válik a folyóirat teherből kincssé.

Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, a KRE ÁJK dékánja és a DIEIP szerkesztője előadásában az egyesületi és a független folyóiratok nehézségeit és lehetőségeit, valamint az ezekkel összefüggő kihívásokat és az azokra adható válaszokat mutatta be a DIEIP, a Magyar Jog- és Államtudományi Társaság folyóiratának példáján keresztül. Dékán úr két független, illetve egykor független lap megküzdési stratégiáinak sorsán keresztül mutatta be a jogi folyóiratok jelenlegi helyzetét. A *Jogelméleti Szemle* a klasszikusan független online jogtudományi folyóiratok közé tartozott. A lapot Pokol Béla professzor és néhány kollégája alapította, úttörő kezdeményezésként. A kezdeti időszakban egy informatikus közreműködésével a tanulmányokat HTML-formátumban tették közzé egy online felületen. A folyóirat működésében később válsághelyzet alakult ki, és egy időben a megszüntetés lehetősége is felmerült. Végül Téglási András közreműködésével Prof. Dr. Tóth J. Zoltán vette át a lap működtetését, amely ezt követően megújult formában folytatta tevékenységét. A korábbi HTML-alapú megjelenést PDF-formátum váltotta fel, miközben érdemi szerkesztői munka vette kezdetét és a hagyományos tudományos folyóiratokra jellemző szerkesztési elvek is meghonosodtak. Az előadó 2020-ban lett a *Jogelméleti Szemle* főszerkesztője. Ezt követően a folyóirat az *Open Journal Systems* (OJS) rendszerébe is bekerült, majd egy ultimátumot követően az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) intézményi keretei közé került. Az előadó értékelése szerint ez egyfajta alkalmazkodási stratégia volt: a folyóirat feladta intézményi függetlenségét, ugyanakkor az ELTE vezetése teljes szakmai autonómiát biztosított számára. E támogatásért az előadó külön köszönetét fejezte ki. Az ELTE Egyetemi Könyvtára jelentős segítséget nyújt a folyóirat működtetésében, különösen az OJS-rendszer kezelésében és a DOI-azonosítók adminisztrációjában, ezzel jelentős terheket levéve a szerkesztőség válláról. A fejlesztések és a

professzionális működés eredményeként a Jogelméleti Szemle megfelelt a szigorú minősítési követelményeknek, és megszerezte a 'B' kategóriás tudományos folyóirati minősítést.

A másik folyóirat a *De Iurisprudencia et Iure Publico* (DIEIP), amely 'C' kategóriás minősítéssel rendelkezik, és működtetői igyekeznek fenntartani annak önálló működését. A Magyar Jog- és Államtudományi Társaság áll mögötte, így nem teljes mértékben független, ugyanakkor gyakorlatilag saját utat jár, intézményi támogatás nélkül. A folyóirat 2007-ben indult, majd 2016 és 2020 között mély válságba került, ezért ebben az időszakban nem jelent meg. Végül egy szerkesztőségi átalakulást és az új szerkesztői gárda felállítását követően 2020-tól ismét működni kezdett. A DIEIP helyzete nehezebb, mint a *Jogelméleti Szemléé*, mivel sem finanszírozási, sem adminisztratív szempontból nem rendelkezik ahhoz hasonló háttérrel. A szükséges időt ráfordítják a működtetésére, azonban a lap fenntartása gyakran ezen túlmutató erőforrásokat is megkövetel. Az egyesületi fenntartású folyóiratok jellemzően nem számíthatnak külső segítségre: míg egy kiadó, egyetem, kutatóintézet vagy állami szerv által fenntartott lap rendszerint pénzügyi, infrastrukturális és egyéb támogatásban részesül, addig az egyesületi folyóiratok többnyire nem kapnak ilyen támogatást, és a DIEIP esetében sincs ez másként. Ha a jelenlegi szerkesztőség nem folytatná a munkát, valószínűleg más sem tenné meg helyettük. Ha konkrét problémával szembesülnek, mint például az egyesület oldalának megújítása, akkor az akár az egyesület teljes megtakarítását felemésztő kiadásokkal járhat. A szerkesztőség úgy költ rá, mint egy hobbira, a tagok saját forrásait is belefektetik. Jól szemléltetik az egyesületi folyóirati lét nehézségeit azok a gyakorlati példák, amelyeket az előadó említett: a honlap dizájnját például csak bankkártyával lehetett kifizetni, ezért azt saját bankkártyájával és saját pénzből rendezte. Hasonlóképpen, a folyóirat levelezési címét magáncímre kellett bejelenteni, ami később komoly biztosítási vitákhoz vezetett. A folyóiratban elsősorban PhD-hallgatók, tanársegédek és adjunktusok publikálnak, tehát a lapnak jól körülhatárolható szerzői köre van. Ugyanakkor a folyóiratok számának növekedésével számukra is szűkül a piac. Míg 2007 és 2010 között jelentős számban érkeztek kéziratok doktoranduszoktól, addig 2020 után ebből a körből is jóval kevesebb írás érkezik, annak ellenére, hogy a publikációs kényszer továbbra is fennáll.

A Jogtudományi folyóiratok a felhasználók, a kutatási és egyéb projektek disszeminációja nézőpontjából címmel Dr. Somody Bernadette, az ELTE ÁJK

habilitált egyetemi docense adott elő. Előadásában nem tanulságokat, hanem felvetéseket kívánt bemutatni. Három kérdésre fűzte fel előadását. Az első a projektek keretezése, a tudományos publikációk keretezése és tervezése problémakört érintette. Nem tisztán a tudományos projektekről beszélt, hanem inkább a realitást jelentő projektekről, amelyek kutatásfejlesztéssel és innovációval párosulnak. Ezekben a tudományos projektekből kommunikációs és disszeminációs tevékenységnek hívják a publikációs tevékenységet. Ha európai uniós projektet tervez egy kutató, akkor valamennyi projekt kapcsán folyamatos beszámolási kötelezettség áll fenn. Ilyen keretkezésben kell gondolkodni a tudományos publikációkról, nem kifejezetten és kizárólag tudományos célközönséget megcélózva, hanem társadalmi hatás elérésére is fókuszálva. A jogtudományi eredmények nem célt jelentenek, hanem eszközt ezekben a projektekből, a cél az interdiszciplinaritáson keresztül más tudományterületekkel, érintettekkel átfogó megközelítéssel valós társadalmi hatást elérni. Ez egyben előnyt jelent a Q1-es publikációk megvalósítása során is. Az új tudományos eredmények kimutatásához interdiszciplinaritás szükséges. Egy szemléletváltás szükséges, a mérce, az eredmény nem a tudományos *ranking* lesz, nem a tudományos elméleti értéke a publikációnak, hanem a láthatóság fenntartása. Az előadó által felvetett második praktikus megfontolás háromszög formában vázolható fel. A modell lényege, hogy a három elem közül egyszerre csak kettő valósítható meg maradéktalanul, ami szükségszerűen kompromisszumokra késztet. A háromszög három eleme a platform tudományos minősítése, a donor és a projekt szempontja és az eredmények hozzáférhetősége. Közpénzből finanszírozott projekt esetén az eredményeket hozzáférhetővé kell tenni, a projekt eredményeinek praktikusán *open access* formában kell megjelenüük. A harmadik szempont intézményi jellegű, a pályázó intézményi szempontja, hogy olcsó legyen a tevékenység. Ez elsősorban az új, *lump sum* típusú projektek keretében érvényesülhet, ahol nagyobb mozgástér áll rendelkezésre annak meghatározásában, hogy az egyes tevékenységekre mekkora összeget fordítanak. Sokszor elviheti a projekt költségét az *open access* publikálás. Így ebből kettőt lehet megvalósítani, vagy magas minőségű lapban, olcsón, nem *open access* publikációt közzétenni. A magas minőségű, *open access* publikáció pedig drága. A hozzáférhető, olcsó publikáció pedig nem jelenik meg magas minőségű platformon. Kompromisszum szükséges tehát a projekt tervezése és végrehajtása során. A harmadik szempont pedig a projekttervezés és implementáció során a tudományos publikáció ritmusa és a projekt-implementáció ritmusa közötti eltérés. A projektek

2-3 évig tartanak a kezdettől a zárásig egy Q1-es publikáció szintjén. Egy nevesebb nemzetközi kiadónál az absztrakt beküldésétől a megjelenésig egy kötet létrehozatala szintén ennyi időt ölel fel. Ha a projektpénzből szeretnénk megvalósítani a publikációt, akkor ezzel kell kezdeni a projektet, holott a tudományos publikáció kapcsán általában az új eredményeket célszerű kommunikálni. Arra ugyan van lehetőség, hogy egy publikáció során korábbi projektek eredményei is felhasználásra kerüljenek – például, ha egy magas színvonalú tanulmány több projekt eredményeit összegzi, vagy egy korábbi projekt eredményeire épül. Ez azonban csak akkor működik jól, ha a projektet mint rugalmas működési formát értelmezzük. A szigorú ütemezés viszont ezt a fajta átjárhatóságot gyakorlatilag ellehetetleníti.

4. Mesterséges intelligencia, lapminősítés és jövőbeni együttműködési lehetőségek

A harmadik szekciót Dr. Czékmann Zsolt, az ME ÁJK tanszékvezetője és egyetemi docense elnökölte. A mesterséges intelligencia tudományos folyóiratokra gyakorolt általános hatásai kapcsán Dr. Turcsányi-Szabó Márta, az ELTE IK habilitált egyetemi docense körbejárta az egyik legizgalmasabb témakör folyóiratokkal kapcsolatos kérdéseit. Már a tartalomírás és kérdésfelvetés fázisban is szerepet játszik a mesterséges intelligencia (MI). Az adatintenzív kutatásokban már viszonylag korán megjelent a *'Catalyst'* használata, még a nagy nyelvi modellek széles körű elterjedése előtt. Ez a megközelítés a kutatási életciklus egészét érintette. Azonban nemcsak technológiai kérdésről van szó: az emberi attitűd is meghatározó szerepet játszik. A fiatalabb kutatók gyakrabban alkalmaznak mesterséges intelligenciát, míg az idősebb generáció tagjai inkább óvatosabbak vagy elutasítóbbak vele szemben. A hibrid működési modell azonban kedvezően hathat a kutatások minőségére, különösen akkor, ha az intézményi környezet támogató, és nincsenek technikai korlátok. Ugyanakkor számos kritikus kérdést is mérlegelni kell, különösen a generatív mesterséges intelligencia használatával kapcsolatban. E rendszerek működése azon alapul, hogy nagy mennyiségű tudományos és nem tudományos szöveget dolgoznak fel, így az emberiség tudásának széles korpuszára építenek. Algoritmusaik valószínűségi modellek segítségével generálják a szöveget. A technológia gyors ütemben fejlődik: a fejlesztő cégek nagyjából háromhavonta új modelleket adnak ki, amelyek egyre magasabb minőségben és egyre nagyobb volumenben képesek szöveget előállítani.

De ilyen esetben ki a szerzője az anyagnak? Mi történik hallucináció esetén? Utóbbin lehet segíteni utólagos emberi munkával és megfelelő közoktatási felkészítéssel is. Elfogult lehet az MI? Szintén emberi utólagos munkát, utánajárást igényel ez is. Fontos kérdés, hogy mit tanít be neki a felhasználó: az MI tanítható ugyanis problémás, vitatott, hibás anyagokkal is. A szerzői jogokra külön figyelmet kell fordítani, hasonlóképpen az adatvédelemre is. Az egész MI etikai átlátása rendkívül fontos ahhoz, hogy az ember etikusan tudjon eljárni. Ehhez kristálytiszta, konzisztens szabályok kellenek, a dolgozókat megfelelően képezve az MI működéséről. Az MI-t a munka minden fázisában lehet használni.

Ki kell alakítani egy olyan kutatási kultúrát, amely az ember és a mesterséges intelligencia közötti egészséges együttműködést teszi lehetővé. Ehhez a számonkérési és értékelési rendszereket is hozzá kell igazítani, különösen az interdiszciplináris projektek esetében, ahol fontos az egységes hozzáférés és értelmezési keret. A kutatómódszertan szempontjából kulcskérdés az eszközhasználat szerepe és az alkalmazott eszközök típusa. Egyre inkább szükségessé válik annak követése és dokumentálása, hogy egy kutatási folyamat mely eszközökkel indult, illetve hogyan alakult. Ezeket az információkat úgy kell rögzíteni, hogy később bármikor visszakereshetők és hivatkozhatók legyenek. Elvárássá válik továbbá, hogy minden nem kizárólag saját szellemi teljesítményből származó elem feltüntetésre kerüljön. Különösen fontos, hogy a kutatói döntéshozatalban részt vevő eszközök is egyértelműen meg legyenek jelölve a főszövegben. Ennek során nemcsak magát az eszközt, hanem annak verzióját, valamint a kutatáshoz való hozzájárulásának módját és mértékét is dokumentálni kell. Az olyan esetek, amikor az eszköz csupán nyelvi vagy stilisztikai segítséget nyújtott, külön kategóriát képezhetnek, és kevésbé jelentős súllyal értékelendők. A lektorálási gyakorlatokban azonban továbbra is ellentmondás figyelhető meg: miközben több kiadó hivatalosan korlátozza a mesterséges intelligencia használatát, a gyakorlatban sok helyen mégis alkalmazzák azt a folyamatok gyorsítására. Ez felveti a kérdést, hogy a kiadók milyen módszerekkel tudják egyáltalán azonosítani az MI-használatot, és hogyan biztosítható a transzparencia. A publikációs folyamatok felgyorsulása – ahol egyes esetekben akár egy héten belüli bírálati ciklusok is előfordulnak – tovább erősíti ezt a dilemmát. Számos olyan tanulmány jelenik meg, amely az automatizált kutatásra épül, és amelynek egyes elemei nemzetközi szinten, sőt Magyarországon is algoritmizált folyamatokon alapulnak. A kiadók számára így egyre sürgetőbb kérdés, hogy miként alakul a kutatás jövője,

ha az MI a kutatási folyamat kezdetétől a publikációig végig jelen van. Ebben az új környezetben újra kell gondolni a kutatók, lektorok és kiadók szerepét, illetve azt, hogy hol húzódik a tudományos felelősség határa.

Dr. habil. Grad-Gyenge Anikó, a BME GTK Üzleti Jogi Tanszékének vezetője a mesterséges intelligencia jogi folyóiratokra gyakorolt hatásáról adott elő. Az egész társadalom problémája jelenleg az MI témaköre. A szerzői jognak fontos szerepe van a tudomány előrehaladásában, abban, hogy a tudomány megbízható információkon nyugaljon. A szerzői jogi szabályok betartása ehhez járul hozzá, bár egyes országokban nem specifikus az egyes tudományterületeken a szerzői jog, van, ahol kifejezetten speciális szabályok rendezik, de a legtöbbször a festményekre, zenére és egyéb területekre azonos szabályokat alkalmaznak, mint a tudományos kutatásokra. Nemcsak a szerzői jogi szabályokat kell tiszteletben tartani, hanem létezik egy etikai elvárási rendszer is, a szerzői jogi szabályoknak és ezeknek együttes alkalmazása a zsinórmérték. A szerzői jog a publikálást a kezdettől a folyamat végéig követi, az MI pedig ebbe a folyamatba tud beavatkozni. A magyar szerzői jog szerint a kreatív ember a szerzői jog jogosultja. A kutatók többsége nem otthon ír cikkeket, hanem a munkahelyén, egyetemi környezetben, kutatóintézetben. Ideális esetben ezeken a helyeken a munkaszerződés is tartalmaz ezekre vonatkozó szabályokat, a munkáltató akkor szerez jogokat az adott alkotás kapcsán, ha a munkavállaló a munkaköri feladatai részeként végezte a mű elkészítését. Minden egyetem munkaszerződést köt a kutatóval, ha utóbbi publikációt szeretne kiadni, akkor ehhez felhasználói engedély szükséges. Ez történhet az egyetem, vagy a szerző útján. Akár zárt előfizetési rendszerben, akár embargós időszak után, vagy *ab ovo open access* módon. Maguk a kiadók is építenek adatbázisokat új és régi cikkekből, a régi cikkek esetében gyakran előfordul, hogy nem bírnak a szerzői joggal, vagy nem tudják ki a szerző, a jogutódlás elveszett, ezért be lehet tenni az adatbázisba. Az MI becsatlakozik ebbe a folyamatba, az MI protokollt havonta egyszer módosítják a fejlődés miatt egyes kiadók. Az általános kép azt mutatja, hogy a fordításhoz, szerkesztéshez, ellenőrzéshez használt MI-t nem várják el, hogy feltüntessék, de ha elemzést készítenek vele, akkor azt hivatkozni kell. Írni szigorúan tilos vele. Azért, mert a szerző ember, a kutató ezt a pozícióját nem oszthatja meg az MI-vel. Ha nem szerző az MI, hogyan lehet feltüntetni? Minden forrást fel kell használni. A szerzői jognak vannak előírásai, hogy hogyan kell feltüntetni a forrásokat, amely az MI világában is alkalmazandó. Az más probléma, hogy sokszor lehetetlen a forrás feltüntetése, mert nem

lehet tudni a tanítóadatként használt mű forrását. Vannak olyan modellek, amelyek képesek azonban kimutatni, hogy milyen forrásból generálták az eredményt. Ha felismerhető marad a generálás után, de nem kerül feltüntetésre, az a felhasználó felelőssége lesz. Sok a bizonytalanság, a nemzetközi kiadók sem hisznek abban, hogy az MI alkalmazások megbízhatók. Azonban az előadó egyetemen engedik a hallgatóknak, kutatóknak az MI használatát, de az ellenőrzés csak emberi tevékenységgel folyhat. Mi várható az MI térnyerésétől a tudományos publikálásban? Egyes publikációk eltűnnek, aki sok szakirodalmat olvasott és csak összefoglalta azokat, arra 5-10 éven belül nem lesz szükség, mert az MI tudja ezt. Az ellenőrző eszközök sose fogják utolérni az író, előállító típusú MI-t. A tudományos elvek a megbízható és tiszta eredményeket követelik meg, ha valaki ezzel visszaél, akkor annak következményei vannak. Ha hamis eredményeket bocsát a tudományos közösség rendelkezésére, az visszaveti a tudományt és az MI korrekt alkalmazását is.

Prof. Dr. Rixer Ádám (KRE ÁJK) *A magyar jogi folyóiratok közötti (további) együttműködések lehetőségeiről* című előadásában az együttműködés lehetséges formáit, valamint kapcsolódó ötleteit és javaslatait tíz pontba rendezve foglalta össze:

1. Közös közlemények, kiáltványok kiadása. A folyóiratok képviselői fontos szakmai kérdésekben közösen szólalhatnak meg. Egy-egy állásfoglalást több lap is közölhetne, ami konkrét kötelezettségvállalás nélkül is kifejezhetné a szakmai közösség egységét. Amennyiben egy ilyen közlemény 30–40 folyóiratban jelenne meg, annak a közvetlen tartalmán túlmutató jelentősége is lenne.
2. További, a jogi folyóiratok szerkesztői közötti eszmecserék, alkalmak a *‘best practice’* megosztása céljából, vagy csak a főszerkesztők bevonásával, az aktualitások elemzésére és megosztására.
3. Folyóirattá válás kapcsán a tanulságok megosztása. Vannak sikeres kísérletek: legfrissebb fejleményként említendő, hogy az *Institutiones Administrationis – Journal of Administrative Sciences* (IAJAS) lapot felvette a *Web of Science* a listájára, a folyóirat Q2-es besorolásra számíthat. A jogtudomány, közigazgatástudomány területén is komoly igény mutatkozik ezen ismeretek átadására, átvételére, megszerzésére.
4. Folyóiratok által szervezett konferenciák. Igény van több, folyóirat által szervezett konferencia tartására. Ritka a folyóiratok által szervezett konferencia, pedig az alapító dokumentumok alapján minden esetben szellemi műhelyről van szó.

5. Több folyóirat közös konferenciáinak megszervezése. Érdemes lehet ilyesmiben is gondolkodni.
6. Célzott kutatások támogatása. A folyóiratok közösen hirdethetnének meg éves kutatási témákat, valamint támogathatnák és bemutathatnák a kiemelkedő kutatási eredményeket. Egy-egy kezdeményezés széles körű közzététele – akár 30–40 lap együttműködésével – jelentős hatást gyakorolhatna, amit egyetlen kiadó önmagában nehezen tudna elérni.
7. Közös pályázatok kiírása: szómagyarázó vagy más hasonló pályázatok meghirdetése közösen.
8. Érdekvédelmi együttműködés. A lapok képviselői, illetve a jogi karokhoz kötődő szereplők közösen léphetnének fel egyes szakmai vagy tudománypolitikai kérdésekben, és közös állásfoglalásokat fogalmazhatnának meg.
9. Együttműködés kutatásetikai kérdésekben. A mesterséges intelligencia térnyerése miatt a folyóiratoknak és intézményeknek egyre inkább szükségük van közös szabályokra és eljárásokra. Az intézményi szabályzatok mellett informális megállapodásokra (*'gentlemen's agreement'*) is szükség lehet, amelyek keretet adnak a közösen elfogadott normák betartásának. Ennek érdekében célszerű lehet olyan fórum létrehozása, amely formális vagy informális módon alakítja ki ezeket a szabályokat.
10. Egyesületi formában megvalósuló együttműködés. Az együttműködés egyik további, intézményesült formája lehet egy egyesület létrehozása. Bár a konferencia során elhangzott, hogy ez gyakran a forráshiány szinonimája, az ilyen szervezeti keretnek hosszabb távon mégis lehet létjogosultsága.

Prof. Dr. Horváth M. Tamás DSc., a DE ÁJK professzora a lapminősítés aktualitásairól adott egy áttekintést. Horváth Professzor Úr az MTA IX. osztálya, a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya Közjogi Albizottságának elnöke volt. Akkoriban aktív szerepet játszott a IX. Osztályon belüli lapminősítésben, a többi albizottság passzivitására tekintettel is igyekeztek felvállalni azt a szerepet, hogy a közjogot tágabb értelemben véve képviseljék, egyfajta érdekkijáró, -egyeztető fórum funkciót töltöttek be. A minősítési kérdések ismét napirenden lesznek a következő évtől, ami érdekelletéteket hozhat a felszínre. A minősítés kapcsán az előadó megállapította, hogy változásokra lenne szükség, bizonyos hiányosságokat korrigálni kell: háromévente kellene a kategorizált folyóiratok listáját felülvizsgálni, a jelenlegi lista felülvizsgálata 2026-ban esedékes. Albizott-

sági szinten legutóbb a végleges javaslatot 2022 októberében adták le, az egyeztetési folyamat pedig 2021 őszén kezdődött. Jelenleg a következő minősítési ciklus előkészítése késésben van. A lista jelentőségét nagyban befolyásolja annak folyamatos karbantartása, ez azonban jelenleg nem megfelelően történik. A rendszert inkább a valós folyamatokhoz kellene igazítani. A lista ma inkább egy adott időpillanatot és egy kompromisszumos állapotot rögzít. Az előadó hasznosnak tartaná, ha a jogi karok között folyamatos egyeztetés és együttműködés alakulna ki ezen a téren. Kérdéses ugyan, hogy milyen fogadókészség mutatkozna a folyóiratok egységes fellépésére, ugyanakkor a bizottság tagjai között főszerkesztők is találhatók, így elképzelhető lenne, hogy valamelyikük a lapok közös álláspontját képviselje a bizottsági üléseken. A folyóiratok közös fellépése az adott képviselő súlyát is növelhetné. Az előző minősítési körben az Állam- és Jogtudományi Bizottság elsőként a szempontokról döntött, ami nehézkes folyamatnak bizonyult. Az indikátorok tekintetében átgondolt módosításokra lenne szükség, mivel a jelenlegi rendszerben több olyan szempont is található, amelyet sokan vitathatónak tartanak, emellett új paraméterek bevonása is indokolt lenne.

5. A konferencia során kialakult tudományos diskurzusról

A konferencia során több előadást tudományos vita követett, amelynek keretében érdekes kérdéseket vetett fel a hallgatóság, valamint jártak körbe az előadók. Felmerült a magyar nyelv művelése kapcsán, hogy a folyóiratok megjelentetése kapcsán anomáliák vannak, a plágiumellenőrzés kiemelten fontos, továbbá terítékre került az etikátlan másodközlések elkerülésének problémája is, ugyanis a nagy publikációs nyomás etikátlan viselkedést hozhat ki a szerzőkből. Felmerült annak a kérdése is, hogy kvázi-plágium-e az, amikor egy idegen nyelvű tanulmányból készít valaki magyar nyelvűt. Fontos a feltüntetése annak, hogy a cikk előzetesen megjelent más nyelven valahol máshol. Külön hangsúlyozták az olvasószerkesztés fontosságát, valamint azt, hogy a jogdogmatika, jogi szaknyelv fejlesztése kapcsán további párbeszéd szükséges a megoldások megtalálásához. Felvetették, hogy a Magyar Tudományos Akadémiának kellene még inkább támogatnia a tudományos magyar nyelv fejlődését. A minősítés kapcsán kérdésként merült fel, hogy tekintettel a *Scopus* általi minősítéshez képesti eltérésekre, szükséges-e valójában a külföldi folyóiratok MTA általi minősítése? Azonban a vita során válaszul azt fogalmazták meg, hogy a

tudománymetria szempontjából, különösen a doktoranduszok előrehaladását tekintve, ez a lépés elengedhetetlen. Áttekintették a megjelenési idő és a publikációs kötelezettségek, valamint a nemzetközi és magyar minősítések változásának nehézségeit a kutatókra tekintettel. Rámutattak, hogy a *Scopus* folyóiratoknál nagyon jó a felhasználói, azaz szerzői élmény, ugyanis gyorsan jelennek meg és előre megadott időtávban dolgoznak, általában 10 hónapos folyamatról van szó. Sokszor maga a megjelenésről szóló döntés az, ami sokáig húzódik. A doktori iskolának egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a módszertani oktatásra és ez sok olyan problémára ad választ, amely a fiatal kutatókat és a tudomány jövőjét érinti.

A második szekció kapcsán a bírálókat, vakbírálókat kérdése merült fel, a WoS szigorú szabályai, a könyvhivatkozások jelentősége a *Scopus*-minősítés keretében. Fontos a folyóiratok szakmai és menedzsmentfeladatainak szétválasztása. A finanszírozás növelése általában elengedhetetlen, több erőforrást kell szánni a jogi folyóiratok piacára. A Q1-es folyóiratok mögött általában egy komplett szerkesztőség van, sok erőforrással. A folyóiratok számára gyakran technikailag is nehéz az időbeli megjelenés. A szakmai, szerkesztési vonal fejlődése nélkül nehéz előrelépést elérni. Kiemelten fontos, hogy a *Scopus*ba bekerüljenek magyar lapok a hivatkozások értékelése miatt.

A harmadik szekció során felmerült annak a kérdése, hogy a *Scopus* a relevanciát is értékeli és a keresések során bizonyos folyóiratok előtérbe kerülnek ezáltal. Az MI jogalanyiságával kapcsolatos felvetések kapcsán az előadók arra jutottak, hogy ez valóban forradalmi változás lenne, de mivel nincs mögötte ember, így valójában nehezen értelmezhető. Az ember kell, hogy a középpontban álljon. Az európai uniós mesterséges intelligenciát érintő szabályozás kevésbé értelmezhető a jogi folyóiratok közegére. Az adatbázisvédelem kapcsán háromszintű védelem figyelhető meg, az egyes elemeket érintő, az adatbázist érintő, valamint az uniós *sui generis* védelem. Az MI tanításához nem adatbázisra van szükség, hanem adatra, az adat pedig nem mindig védett. A véletlenszerűen betáplált adat rossz minőségű lehet, és rossz eredményre vezethet. Pénzt szükséges fordítani arra, hogy a magyar jogi szaknyelv egy átlagos állampolgár által érthető szintre kerüljön vissza, valamint el kell kerülni a többszörösen összetett mondatokat. Az angol nyelvű publikálás másféle logikát követel meg, amelyet, ha nem érzékelünk megfelelően, elveszíthetjük az olvasóközönséget. A Jogi Informatikai Társaság is ezzel foglalkozik, a magyar nyelvi megfelelő hiánya és az angol terminológiák alkalmazása problémát jelent, meg kell teremteni a megfelelő magyar kifejezéseket. Egyes

főszerkesztők kritikával illették a minősítés folyamatát az átláthatóság és kiszámíthatóság hiányára, az informális információkból való tájékozódás kényszerére hivatkozva. Egyes folyóiratok MI detektornak is alávetik a beérkezett cikkeket. A hivatkozáskézelő szoftverekben (mint a Zotero) érdemes lenne egy egységes, az adott egyetemre jellemző hivatkozási stílus felvétele. Akár a hivatkozás terén is lehetne a folyóiratok között egyfajta egységesítés irányába lépéseket tenni. A szerkesztők több alkalommal is hangsúlyozták a folyóiratok közötti egyeztetések kiemelt fontosságát. Egyes észrevételek szerint a hazai lapminősítés átdolgozása numerikus alapon szükséges és megkerülhetetlen. A jogtörténeti folyóiratokat sokszor valamilyen történelemtudományhoz, és nem a jogtudományhoz sorolják.

6. Összegzés: hogyan alakul a jogi folyóiratok jövője?

A jogi folyóiratok főszerkesztőinek és tulajdonosainak első találkozója kiemelt sikert aratott, a szerkesztők és főszerkesztők nagy számban vettek részt a rendezvényen és a folyóiratok helyzetét, kihívásait, múltját és jövőjét érintő kérdések széles palettája jelent meg. A publikációs kényszertől, minősítéssel kapcsolatos problémáktól, a *Scopus* és *WoS* minősítéshez való viszonyokról, a mesterséges intelligencia általi kihívásokról, etikai kérdésekről és az azokhoz való adaptálódásról, a magyar nyelv használatával kapcsolatos problémákról, az időbeliségekkel kapcsolatos gondokról, a finanszírozási nehézségekről, a független folyóiratok helyzetéről és még sok más kiemelten fontos témáról esett szó a konferencia keretében. Az eseményen különösen hosszú viták alakultak ki a résztvevők között, az előadások között számos lehetőség adódott a diskurzus folytatására, amely a konferencia szüneteiben informális módon is folytatódott. A résztvevők egyértelműen állást foglaltak azzal kapcsolatban, hogy a jogtudományi folyóiratok közötti, ehhez hasonló konzultációk, egyeztetések, konferenciák, együttműködések kiemelten fontosak a folyóiratokat érő XXI. századi kihívások tükrében. Erre tekintettel az esemény nem egyszeri kezdeményezés volt, hanem annak folytatására sor kerül majd a közeli jövőben.